

II ХАЛҚАРО ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ

**Ўзбекистон Республикаси ҳаракатлар
стратегияси: макроиқтисодий
барқарорлик, инвестицион фаоллик ва
инновацион ривожланиш истиқболлари**

**Илмий маъруза ва мақолалар
тўплами**

II ШУЎБА

2019 йил 27-28 май

неодинаковы, технология формирования финансовой отчетности должна быть способной приспособливаться к принципам и методам ее составления, то есть быть адаптивной. Система формирования отчетности, независимая от конкретных правовых и хозяйственных процедур, но способная их реализовывать, по нашему мнению, является перспективным направлением построения финансовых технологий. Этим объясняются и рост внимания, в частности, к МСФО как распространенному стандарту ведения бухгалтерского учета, и увеличение спроса на специалистов (бухгалтеров, финансовых работников, аудиторов), владеющих навыками составления отчетности в этом формате.

Литература:

1. Международные стандарты финансовой отчетности. Москва; Аскери 2013. -1027с.
2. Палий В.Ф. Международные стандарты учета и финансовой отчетности. Москва; ИНФРА-М. 2004. -472с.
3. Ибрагимов А.К., Марпатов М.Д., Н.К. Банкларда бухгалтерия хисобининг миллий ва халқаро стандартлари. Тошкент:Молия, 2016. -370с.
4. Вахрушина М.А. МСФО: методики трансформации. Москва:Омена, 2007. -565с.
5. Генералова Н.В. Международные стандарты финансовой отчетности. Москва: Проспект, 2008. -325с.
6. [www. ifrs.com](http://www.ifrs.com)
7. www.cbu.uz/.
8. www.lex.uz/.

Мамлакатимизнинг инвестициявий салоҳиятини ошириш ва хорижий инвестицияларни жалб этиш истиқболлари

Ибрагимова Саодат Абдумўминовна¹
¹и.ф.н., доц.,

Шагаипова Гулчехра Зинатуллаевна²
*²кат.ўқит.,
Тошкент давлат техника университети*

Ҳар қандай мамлакатнинг иқтисодий ривожланганлик даражаси ушбу мамлакатдаги инвестиция фаолиятининг кўлами ва ривожланиш суръатларига бевосита боғлиқ. Жаҳонда туғридан-туғри хорижий инвестициялар жалб қилиш механизмини такомиллаштириш, уларнинг истиқболли тармоқларга киришини рағбатлантириш ва улардан самарали фойдаланиш муаммоларини ўрганиш бугуннинг долзарб мавзуларидандир.

Глобаллашув шароитида халқаро иқтисодий муносабатларда давлатлар ўртасида инвестициявий ҳамкорлик қилишнинг роли ортиб бормоқда. Жаҳон мамлакатларида барқарор иқтисодий ўсишни таъминлашда хорижий инвестицияларни жалб қилиш ва улардан самарали фойдаланиш муҳим аҳамият касб этмоқда. Айниқса, иқтисодий ўсиш суръатлари юқори бўлган

ривожланаётган давлатларда тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар жалб қилишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. 2000-2017 йилларда жалб қилинган тўғридан- тўғри хорижий инвестициялар ҳажми Ҳиндистонда 20 мартагача, Туркияда 15 марта, Вьетнамда 8,9 марта, Камбоджада 8,2 марта, Мьянмада 7,2 марта, Панамада 6 марта ошди. Ўз навбатида хорижий инвестицияларнинг юқори иқтисодий самараси натижасида айtilган даврда ушбу мамлакатларда ўртача иқтисодий ўсиш суръати ҳам баланд бўлиб, 6,5- 10,5 фоизга етган [4].

Ўзбекистонда иқтисодиётни модернизациялаш ва диверсификациялаш асосида унинг рақобатбардошлигини ошириш мақсадида хорижий инвестициялар, аввало тўғридан- тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилиш устувор йўналиш сифатида танланган. Шунинг учун ҳам 2017- 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида: “... етакчи халқаро ва хорижий молиявий институтлар билан алоқаларни кенгайтириш, пухта ўйланган ташқи қарзлар сиёсатини амалга оширишни давом эттириш, жалб қилинган хорижий инвестиция ва кредитлардан самарали фойдаланиш” устувор вазифа сифатида белгилаб қўйилди [1].

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ- 4947- сонли, 2016 йил 26 октябрдаги “Эркин иқтисодий зоналар фаолиятини фаоллаштириш ва кенгайтиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-4853-сонли, 2016 йил 5 октябрдаги “Тадбиркорлик фаолиятининг жадал ривожланиши таъминлашга, хусусий мулкни ҳар томонлама ҳимоя қилишга ва ишбилармонлик муҳитини сифат жиҳатидан яхшилашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-4848-сонли, 2012 йил 10 парелдаги “Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этишни рағбатлантириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-4434-сонли, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 28 январдаги “Инновация ва ташқи савдо соҳасида бошқарув тизимини такомиллаштиришнинг чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5643-сонли фармонлари белгиланган вазифаларни амалга оширишга хизмат қилади.

Мамлакатимизда сўнгги йилларда қулай инвестициявий ва ишбилармонлик муҳитини шакллантириш, хорижий инвестицияларга кенг йўл очиш, қонун-чилик барқарорлигини таъминлаш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш, инвестициявий муҳитни тубдан яхшилаш борасида амалга оширилаётган тизимли ишлар, қабул қилинган 2015-2019 йилларда республика саноат тармоқларини таркибий ўзгартириш, модернизациялаш ва диверсификациялашни чуқурлаштириш, замонавий инфратузилмани шакллантиришга қаратилган қатор Давлат дастурлари инвестициялар ҳажминини ошишида муҳим омил бўлмоқда.

2018 йилда 18 та давлатлараро расмий ташрифлар амалга оширилди ва 52 миллиард АҚШ долларилек 1 минг 80 та лойиҳа бўйича келишувларга эришилди. Қабул қилинган 2018 йилги Давлат дастурини рўёбга чиқариш доирасида 21 триллион сўм ва 1 миллиард АҚШ долларига тенг 76 мингта

лойиҳа амалга оширилди. Бундан ташқари, иқтисодий ривожланишни рағбатлантириш, ишбилармонлик муҳити ва инвестициявий жозибадорликни яхшилаш, аҳоли даромадларини ошириш ва бизнес учун солиқ юкини камайтиришга қаратилган Ўзбекистон Республикасининг солиқ сиёсатини такомиллаштириш концепцияси қабул қилинди. Жаҳон банки, Европа тикланиш ва тараққиёт банки, Ислон ва Осиё тараққиёт банклари, бошқа халқаро Молия институтлари билан ҳамкорликдаги инвестициялар ҳажми 8,5 миллиард АҚШ долларини ташкил этди. Шу борадаги ишлар натижасида ўтган йили 1 миллиард доллардан зиёд инвестициялар ўзлаштирилган, 133 та янги корхона ишга туширилган [3, 14].

Бугунги кунда юртимизда, чет эл инвестициялари ҳисобидан қиймати 23 миллиард АҚШ долларилек 456 та лойиҳа амалга оширилмоқда.

Фаол инвестиция сиёсати барқарор иқтисодий тараққиётга эришишнинг энг муҳим шартларидан биридир. Шу боис давлатимиз раҳбари ташаббуси билан 2019 йил мамлакатимизда “Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожланиш йили” деб эълон қилинди. Республиканинг инвестиция салоҳиятини ошириш, иқтисодиётнинг устувор соҳа ва тармоқларига инвестиция киритиш жараёнининг рақобатбардош экспортга мўлжалланган маҳсулотларини ишлаб чиқариш билан ўзаро боғлиқлигини таъминлаш ҳамда 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини “Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожланиш йили”да амалга оширишга оид Давлат дастурида белгиланган вазифаларни амалга ошириш мақсадида 2019 йилга мўлжалланган Инвестиция дастурига 16,6 миллиард АҚШ долларилек 3 мингдан зиёд лойиҳалар киритилган. Бу 2018 йилдагига нисбатан 16 % кўпдир. Жумладан, жорий йилги Инвестиция дастури доирасида умумий қиймати 3,2 миллиард АҚШ доллари бўлган 140 та ишлаб чиқариш қувватини фойдаланишга топшириш режалаштирилган.

Қайд этилганидек, хорижий давлатлар инвесторлари билан фаол иш олиб борилаётгани натижасида жами инвестицияларнинг 25 фоизини тўғридан-тўғри чет эл инвестициялари ташкил этилмоқда. Хусусан, жорий йилда тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар иштирокидаги 320 та лойиҳа доирасида 4,2 миллиард АҚШ доллари ўзлаштирилиши кўзда тутилган, натижада 142 та замонавий корхона ишга туширилади. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев 2018 йил 28 декабрдаги Олий Мажлисга Мурожаатномасида тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар иштирокидаги лойиҳаларни сўзсиз амалга ошириш, чет эллик инвесторларга ҳар томонлама ёрдам бериш ҳукуматнинг энг муҳим вазифаси бўлиши кераклигини таъкидлаб, инвестицияларнинг асосий қисмини ўзлаштиришни йилнинг охиригача ойларига суриш амалиётига чек қўйиб, барча тармоқлар ва ҳудудларда буни биринчи ярим йилликда камида 35 фоизга, тўққиз ойликда 70 фоизга етказиш зарурлигини қайд этди [2].

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Тошкент шаҳрини инфратузилмавий ривожлантиришга тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни

жалб қилишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарорига кўра, 2019 йилда Тошкент шаҳрида 2 миллиард 700 миллион АҚШ доллари миқдорида тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар жалб этиш, бунинг эвазига 273 та лойиҳани амалга ошириш белгиланган, жумладан металлургия, тўқимачилик, озиқ-овқат, қурилиш, фармацевтика, нефть-кимё ва бошқа саноат тармоқларида жами 115 та хизмат кўрсатиш соҳасида 103 та, турар жойлар йўналишида 55 та лойиҳа режалаштирилган. Бу 37 минга яқин иш ўринлари яратиш ва аҳолининг маиший шароитларини янада яхшилаш имконини беради. Бунинг учун эса аниқ ва пишиқ-пухта лойиҳалар ишлаб чиқиш талаб этилади. Юртимизда бу борада изчил ишлар олиб борилаётгани туфайли хорижий инвесторларнинг қизиқиши ортмоқда. Хусусан, бу йил Россия, Хитой, Жанубий Корея, Малайзия, Буюк Британия ва Польша давлатлари иштирокида йирик лойиҳалар амалга оширилиши кутилмоқда.

2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси ижросини таъминлаш, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 28 декабрдаги Олий Мажлисга Мурожаатномасида белгиланган вазифаларни амалга ошириш мақсадида умумий қиймати 16,9 триллион сўм ва 8,1 миллиард АҚШ долларига тенг лойиҳаларни амалга оширишни назарда тутувчи **2017-2021 йилларда Ўзбекистон республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини “Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожланиш йили”да амалга оширишга оид Давлат дастурида қуйидагилар кўзда тутилган:**

- давлат ва жамият қурилиши тизимини такомиллаштириш соҳасида - парламентнинг муҳим қарорлар қабул қилиш ва қонунлар ижросини назорат этиш фаолиятини кучайтириш; ижро этувчи ҳокимият тизимини оптималлаштириш, маъмурий ислохотларни давом эттириш; давлат бошқарувида замонавий менежмент услубларини кенг қўллаш, давлат хизматларини ривожлантириш, давлат хизматиға малакали мутахассисларни жалб этишга қаратилган ягона кадрлар сиёсатини шакллантириш; маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг ваколат ва масъулиятини қайта кўриб чиқиш, уларнинг мустақиллигини ошириш;

- иқтисодиётни ривожлантириш ва инвестицияларни фаол жалб этиш соҳасида – макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш, соғлом рақобат учун зарур шароитларни яратиш, ишбилармонлик ва инвестиция муҳитини тубдан яхшилаш, иқтисодиётда давлат иштирокини жиддий равишда камайтириш, юқори иқтисодий ўсиш суръатларини сақлаб қолиш, “хуфиёна” иқтисодиётга қарши курашиш ва унинг улушини кескин қисқартириш, валюта сиёсатини эркинлаштиришни давом эттириш;

- Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва саноат вазирлиги Инвестициялар бўйича давлат қўмитаси, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари билан биргаликда 2019 йилда ҳар бир ҳудуднинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда, биринчи навбатда, инвестиция жалб этиш учун устувор

йўналишларни назарда тутувчи Ўзбекистон Республикасининг ўрта муддатли истикболдаги инвестиция сиёсати стратегияси ишлаб чиқилишини таъминлаш;

- Ўзбекистон Республикаси ташқи ишлар вазирлиги, Ташқи савдо вазирлиги, Инвестициялар бўйича давлат қўмитаси бошқа манфаатдор вазирлик ва идоралар билан биргаликда 2019 йилда Ўзбекистон Республикасининг хорижий мамлакатлар - устувор ҳамкорлар билан савдо-иқтисодий, инвестиция, маданий гуманитар ва сиёсий, шунингдек, хавфсизлик соҳасидаги ҳамкорлигини янада фаоллаштириш ва ривожлантириш;

- республика иқтисодиётининг ишлаб чиқариш салоҳиятини кенгайтиришга, шунингдек, унинг рақобатбардошлигини янада оширишга тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ва инновацион технологияларни жалб этиш;

- хусусий маҳаллий ва хорижий инвесторлар билан узоқ муддатли ўзаро манфаатли шериклик муносабатларини йўлга қўйиш орқали инвестиция фаолиятини рағбатлантириш ва ривожлантириш;

- инвестиция таклифларини баҳолаш, инвестиция лойиҳаларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

- инвестиция муҳитини яхшилашга, шунингдек, республикаимизнинг инвестиция салоҳияти ва имкониятларини хорижда кенг тарғиб қилишга қўмаклашиш ҳамда **2019 йилда** инвестиция лойиҳаларини, биринчи навбатда, иқтисодиётнинг устувор тармоқларида амалга оширишни рағбатлантириш ва қўллаб-қувватлашнинг замонавий шакл ва услубларини жорий этишни ҳисобга олган ҳолда, **тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилиш механизмларини такомиллаштиришни** назарда тутувчи лойиҳаларни ишлаб чиқиш каби масалалар устувор вазифа этиб белгиланди. Бундан ташқари хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарнинг таъсисчилари (иштирокчилари) ва уларнинг оила аъзолари учун муддатини мамлакатдан чиқмасдан узайтириш имконияти бўлган, амал қилиш муддати уч йилни ташкил қиладиган **“инвести-ция визаси”** жорий этиш.

Бу борада Абу Даби ривожланиш жамғармаси (БАА) компаниясининг **75 фоиз микдордаги** ҳамда Ўзбекистон Республикаси Тикланиш ва тараққиёт жамғармасининг **25 фоиз микдордаги** улушлар ҳисобига **5 миллион АҚШ доллари микдоридаги устав фондига** ва **1 миллиард АҚШ доллари микдоридаги эълон қилинган капиталига** эга бўлиб, масъулияти чекланган жамият шаклида ташкил этилади, бунда қўшимча иштирокчиларни ўрнатилган тартибда жалб этиш мумкин бўлади.

Ўзбекистон Республикаси Давлат активларини бошқариш агентлиги Инвестициялар бўйича давлат қўмитаси, Ташқи ишлар вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот агентлиги, шунингдек, Ўзбекистон Республикасининг хориждаги дипломатик ваколатхоналари билан биргаликда **2019 йилда** халқаро ишбилармонлик доираларида истикболли инвестиция лойиҳалари, шу жумладан, устав капиталидаги давлат ва хўжалик бошқаруви органларининг акциялар (улушлар) пакетларини сотиш назарда тутилаётган хўжалик жамиятлари, давлат-хусусий шериклик лойиҳаларининг

тақдимотларини (**“Road Show”**) ўтказиш графигини тасдиқлаш ва йил давомида амалга ошириш ҳам кўзда тутилган.

Бугунги кунда Ўзбекистонда амалга оширилаётган ислохотлар ва уларнинг натижаси жаҳондаги етакчи халқаро рейтинг агентликлари томонидан эътироф этилаётганини алоҳида таъкидлаш лозим.

Масалан, дунёдаги нуфузли **“Fitch Ratings”** ва **“Standart & Poo’rs”** рейтинг агентликлари биринчи марта мамлакатимизнинг халқаро суверен кредит рейтингини белгилади. Ана шу рейтинг баҳолари **“Барқарор”** прогнозига эга бўлиб, бу яқин 12-18 ой давомида ушбу кўрсаткичнинг пасайиш эҳтимоли камлигини билдиради. Ўзбекистон эришаётган бундай рейтинг баҳолари кўпгина ривожланаётган давлатларга нисбатан юқори эканини қайд этиш лозим. Ушбу рейтинг агентликлари Ўзбекистонда валюта, савдо ва нарх сиёсати эркинлиги, давлат бошқарувидаги институционал ўзгаришлар, мамлакат олтин-валюта ва бюджет захираси етарли экани, давлат қарзининг камлиги сингари омилларга алоҳида эътибор қаратмоқда. Келгуси йилнинг биринчи чорагида юртимиз тарихида илк марта Ўзбекистоннинг суверен давлат облигацияларини халқаро молия бозорларига чиқариш мўлжалланмоқда. Бу борада **“J.P.Morgan”**, **“Citibank”**, **“Deutsche Bank”** каби етакчи халқаро инвестиция банклари билан ҳамкорлик олиб борилмоқда.

Юқоридаги фикрлардан келиб чиқиб, қуйидаги хулосаларни келтириш мумкин:

1. Чет эл тажрибасини таҳлил қилиш натижаларининг кўрсатишича, тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар иқтисодий ривожланишини таъминловчи молиялаштириш манбаси бўлиш билан бирга, билвосита таъсирлар (spillover effect) шаклида мамлакатга замонавий техника ва технология, инновациялар, ноу- хау ва бошқарув усуллари жалб қилишга ёрдам беради. Улар инсон капиталининг ўсиши, иқтисодиётни модернизациялаш ва рақобатбардошликни ошириш, ахборот-коммуникация тизимининг ривожланишини таъминлаш оқали мамлакатда барқарор иқтисодий ривожланишга замин яратади.

2. Чет эл капиталини миллий иқтисодиётга фаол жалб қилиш билан бирга, иқтисодиётнинг абсорбцион салоҳиятини ошириш, улар билан бирга кириб келаётган замонавий техника ва технологияни ишлата оладиган юқори малакали кадрларни тайёрлаш инвестициялардан фойдаланиш самарадорлигини кучайтиришни таъминлайди.

3. Мамлакатимизда аниқланган муаммолар таҳлили натижаларига кўра, меъёрий - ҳуқуқий базани такомиллаштириш, чуқур институционал ислохотларни амалга ошириш, эркин иқтисодий зоналар самарадорлигини ошириш, инфратузилмани ривожлантириш, корпоратив бошқарувни тубдан ислох қилиш, қимматли қоғозлар бозорини ривожлантириш, ташқи иқтисодий фаолиятни эркинлаштириш хорижий инвестициялардан фойдаланиш самарадорлигини оширишга хизмат қилади.

4. Жаҳон тажрибасини ўрганиш шуни кўрсатмоқдаки, юртимизда эркин иқтисодий зоналар фаолиятида марказлашув ва бир томонлама ёндашув

сақланиб қолмоқда. Шунинг учун, ЭИЗ Дирекцияларига инвесторларни мустақил жалб қилиш ваколатларини кенгайтириш, Маъмурий кенгаш таркибида хусусий сектор вакилларига ўрин ажратиш, уларда махсус ихтисослаштирилган банкларни ташкил этиш, кредит олиш механизмини соддалаштириш, солиқ имтиёзларини саноат билан чекланиб қолмасдан замонавий хизматлар соҳасини ривожлантиришга ҳам кенг тақдим этиш инвестицияларни самарали ўзлаштиришга хизмат қилади.

5. Ўзбекистон инвестиция шартномаларини тузиш, хорижий мутахассисларни жалб қилиш жараёнлари, кўчмас мулкка эгалик қилиш масалаларини тартибга солишни соддалаштириш, ҳамда қимматли қоғозлар бозорини ривожлантириш, корхоналар томонидан турли молиявий инструментлар чиқаришни рағбатлантириш, корпоратив бошқарувни такомиллаштириш орқали молия бозорини кенгайтириш хорижий инвестициялар жалб қилиш механизмини такомиллаштириш учун замин яратади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “ Ўзбекистон Республикасиниянада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисидаги ПФ-4947 сонли Фармони.

2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2018 йил 28 декабрдаги Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисга Мурожаатномаси.

3. Валиев Б.Б. Миллий иқтисодиёт рақобатбардошлиги, унинг илмий-назарий асослари ва баҳолаш усуллари // Иқтисодиёт ва таълим.-Тошкент, 2-17, №2,-11-15 б.

4. <http://www.unctad.org>.

Зарубежный опыт банковского страхования

Имомов Умиджон Ғайратжонович¹

*¹Ташкентский Финансовый институт
Преподаватель*

Страхование банковских рисков, банковское страхование - уже на протяжении многих лет широко и довольно успешно применяется во многих экономически развитых странах. Первый банковский страховой полис служил защитой капитала банка от крупных потерь, выданный в 1911 году в США. А в настоящее время, на рубеже веков только в США ежегодно продается более двух тысяч полисов банковского страхования [1].

Первой страной, в которой коммерческие банки начали проведение страховых операций, стала Франция. В конце 20 века страхование, проводимое банками, стало популярно в Великобритании, Голландии и ряде других европейских стран. На сегодняшний день, например, в Португалии доля страховых операций, проводимых банками, достигает около 80 % от общего